

Jul i Roskilde

ERH. FLENSBORGS FORLAG — ROSKILDE — 1941

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

	Side
<i>Gamle Julebilleder i Roskilde Domkirke</i> , af Museumsinspektør V. Hermansen	3
<i>Jul i Stærkinde omkring 1895</i> , af Grosserer Holger Hansen. Tilrettelagt af Arkivar i Dansk Folkemindesamling Hans Ellekilde	6
<i>Gamle Roskilde-Borgere</i> , 16 Portrætter	9
<i>Det ældste Maleri af Roskilde Domkirkes Indre</i> , af Lektor, Dr. phil. J. O. Arhnung	10
<i>Webers Gaard</i> , af Redaktør Chr. Christensen	12
<i>Hersegade</i> , af Fru Fanny Fang	14
<i>Margrethe, Nordens fuldmægtige Frue og Husbond</i> , af Højskoleforstander, cand. mag. C. P. O. Christiansen	19
<i>Minder fra min Læretid</i> , af Afdelingsforvalter H. Bech-Jacobsen	22
<i>Af Roskildekros Saga</i> , af Bibliotekar Chr. Heilskov	24
<i>Boserup Pavillon</i> , af Redaktør Chr. Christensen	26
<i>Snedkermester Mads Nielsen</i> , af Fabrikant Niels Larsen	28
<i>Sport og Idræt i 1941</i> , af Journalist Karl Jakobsen	30
<i>Fjordvang</i> , af Sognefoged L. P. Bigaard	32
<i>Roskilde i Billeder</i> , 1. Oktober 1940—1. Oktober 1941	33
<i>Jubilæum i den gamle Købmandsgaard, Raadhustorvet Nr. 2</i>	34
<i>Kendte Roskilde-Virksomheder</i>	39

Omslag efter Maleri af Kunstmaler S. C. Bjulf: H. M. Kong Christian X i Isbaad paa Roskilde Fjord.
Titelvignet af Peter Holm.

Fotografier ved Assistent F. Arndt, A. Christiansens Atelier, Foto-Eksperten og Reidl's Foto.

Udgivet af Boghandler Andreas Flensborg.
Eftertryk forbydes.

Bidrag og Billeder, der maatte ønskes optaget i næste »Jul i Roskilde«, bedes snarest sendt til Udgifveren,
Boghandler A. Flensborg, Roskilde. Billederne sendes efter Brugen tilbage i uskadt Stand, hvis Ejeren ikke
maatte ønske at skænke dem til Roskilde Museums Billedsamling.

I alle Boglader faas:

Jul i Roskilde

1.—15. Aargang, indbundet i 3 Hellærredsbind for ialt 40 Kr.
Komplet Sæt af Aargangene 1925—1939 med Indholdsfortegnelse og Register.
Kun faa Eksemplarer tilbage.

HERSEGADEN

AF FANNY FANG

Faa Byer har et saa retliniet Gadenet som Roskilde. Det synes fra de ældste Tider at være lagt med Hensigt eller rettere at være afpasset efter det Centrum, Byen gennem Aarhundreder har været for Vejforbindelserne ud over en stor Del af det øvrige Sjælland. Gennem Byen snor sig fra Øst til Vest den lange Landevejsgade Algade-Skomagergade med Fortsættelse i vore Dage i Ringstedgade og deler sig til Hovedvejene til Ringsted og Holbæk. Fra Algade løber Sct. Olsgade nordpaa og fortsætter til Frederiksborg, og fra Algade drejer endelig den sidste gamle Hovedvej, Hersegade, af mod Syd. Denne Gade var i Aarhundreder den eneste Vejforbindelse med Oplandet mod Syd og Vejen til Køge By. Disse tre Grene paa Stammen Algade hører til Byens ældste.

Der fortælles, at Bredgade—Grønnegade engang har været Kongevej og har ligget midt i Byen, men hvornaar vides ikke. Derimod nævnes Hersegade saa langt tilbage i Byens Historie, at der er Grund til at tro, den hører til de oprindelige og naturligt dannede Landevejsgader gennem Byen. Dens Navn staar meget forskelligt stavet i gamle Papirer, ingen kan tyde dets Opkomst, men alene det, at den har hørt til de meget faa Gader af Gadenavn, fortæller, at den altid har spillet en vis Rolle. For ganske ejendommeligt er det at lægge Mærke til, at langt de fleste af Roskildes Færdselsaarer gennem Tiderne har baaret Navn af Sti eller Stræde, ja, delvis gør det endnu som Levn fra en beskeden Lilliputtid. Kun ganske faa Gader har velsagtens kunnet tilkomme den mere krævende Betegnelse: Gade.

Naar disse Ting nævnes, er det for straks at gøre Ret og Skel mod Hersegade og særlig dens Betydning i Fortiden. Ingen vil nemlig i Dag af dens Udseende og Beliggenhed kunde gøre sig noget Begreb om, hvilken vigtig Færdselsvej Byen gennem Aarhundreder har haft i den gamle Gadestrukning. Dens aargamle Tilværelse som saadan ophørte ca. 1870. Senere har

den, som den er det i Dag, hovedsageligst været en uundværlig Forbindelsesgade for Trafiken til og fra Jernbanen.

Vi vil beskæftige os lidt med Hersegade før 1870 og i Aarene derefter. Forandringen fra før til nu er større, end de fleste tænker. For mens de fleste andre Gader

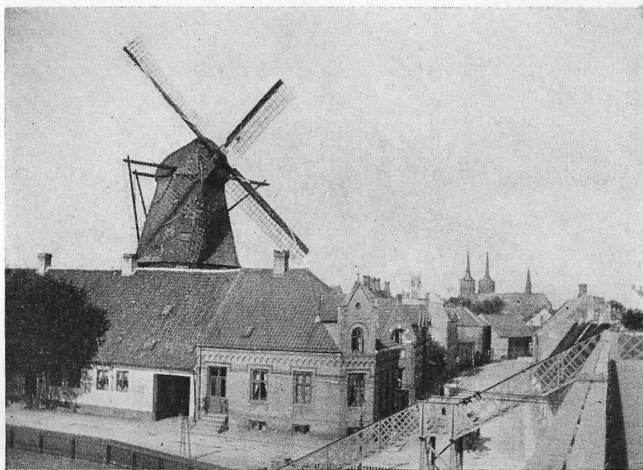
almindeligvis var tæt bebyggede, saa var Hersegade indtil ca. 1870 endnu en udpræget Vængernes og Stengærdenes Gade. Dens endelige Bebyggelse ligger først nær op mod Aarhundredskiftet. Før i Tiden havde det været meget værre endnu. Omkring Aar 1800 laa der foruden Gadens yderste Hjørnестeder kun to Vognmandsgaarde og en tre-fire Huse.

Paa østre Side var Hersegades nærmeste Nabo gennem Aarhundreder Graabrødre Kloster og Kirke-

gaard, indhegnet af Mur, og Klosters Marker. I 1581 oprettede Jacob Ulfeld, Ejer af Resterne af Graabrødre Kloster, en Fattigstiftelse, om hvilken Provst Meyer i sin Skildring af Roskilde 1755 fortæller, at disse Boder forhen »laa paa vestre Kant ved Graabrødre ud mod Hirsegaden med tilhørende saakaldte Munkehaug«. En langt senere Tid kunde fortælle om Indgangen til Graabrødre Kirkegaard fra Hersegade, ad en Sti over Vænget lige ud for Grønnegade. Hvor Hersegades Ejendom Nr. 11 findes, er Afstanden fra Gaden til Kirkegaardsmuren kun ganske ringe, og iøvrigt har endnu den Dag i Dag saa godt som alle Grundene paa østre Side Kirkegaarden til Nabogrænse.

Før 1870 var der ingen Bebyggelse fra Hjørnet af St. Graabrødrestræde og saa højt op paa den østre Side som til Nr. 11. Der var kun Mark og Vænge. Fra Grønnegade til Hersegades Afslutning ved Hersegades Mølle paa sydvestre Side var det samme Tilfældet. Her rundede et Stengærde Mølleejendommens Marker. De strakte sig til Frue Kirkegaard. I Hersegade var man i Byens Udkant.

Hersegades Bebyggelse var smaa, lave enetages Huse paa enkelte Undtagelser nær, som fra 1850'erne var

Hersegade set fra Luftbroen ca. 1900.

begyndt at dukke op. Paafaldende var de mange Vognmandsgaarde. I 1850 havde Byen 10 Vognmænd, af dem boede de fem i Hersegade. At de alle havde Jordbrug var en Selvfølge. Det medførte Dyr, Stalde, Møddinger, Vogne, hvorefter de sidste ofte paa Grund af manglende Plads inde i Gaardene maatte parkere ude paa Gaden eller i Rendestenen. Møddinger og forskelligt Affald har sikkert heller ikke holdt sig indenfor Enemærkerne, men har figureret ude paa den knudrede Stenbro og været kendelig i de dybe Rendestene. Beværtningernes Antal gennem sidste Aarhundrede var gennemgaaende fem.

For de vejfarende var Hersegade fuld af Fristelser. Allerede ved Indgangen til Gaden, paa Hjørnet overfor Møllen, hvor de fleste Bønder skulde gøre Holdt og handle med Mølleren, laa den første Beværtning, som engang hed »Lygten«. Et andet fast Holdpunkt gennem Tiden var ved det vestre Hjørne ud til Algade. Det hed i mange Aar i Folkemunde intet mindre end »Tjæreby Domkirke«, et Navn som fortæller noget om Menneskers svigtende Evne til at vælge ret. Der sad i sin Tid nogle driftige Værter som Drejere og Værtshusmænd samt Brændevinsbrændere. De havde et godt Tag paa Bønderne, som de hjalp baade med »at vise igen«, naar deres Ejendele var bortkomne, og med at slukke Sorgen paa anden Maade. De kunde lidt af hvert. Deres Eftermand i Embedet i Hjørnehuset med de højtsiddende Stuevinduer, Niels Knudsen, gav dem intet efter. — Han var Fader til den senere bykendte Vognmand Vilhelm Knudsen.

En af Hersegades gamle Ejendomme, nuværende Nr. 15, var i mange Aar i Roskilde Kommunes Besiddelse. I 1777 blev den købt til Brug for Husareskadronen, der laa i Roskilde fra 1777 til 1842. I den lave Bygning ud mod Gaden var der Sygestue for Soldaterne, samt inde i Gaarden Magasin og Stalde. Ligeledes var der Stald i en Bygning, der laa paa det nuværende Nr. 11's Plads. Denne havde Halvdøre i Staldene lige ud til Gaden og her færdedes Soldaterne frit, kogte deres Mad ude i Gaarden og søgte Hjælp og Støtte hos gode Naboer.

Nr. 15 afgav senere Plads til Byens Fattig-Friskole fra 1842—54. I Forhuset var der Plads til Pigerne og til Lærerbolig, i et Baghus havde Drengene Lokale.

Ejendommen blev senere et meget kendt og søgt Værtshus og Dansested under Værtshusholder Ole Poulsens Regimente. Efter at Gulvet i Drengenes Skolestue var brudt op, og man havde fundet et Skelet, blev der Fred i Huset. Det havde hverken den fastboende Lærer eller hans Kone nogen Sinde haft. Der blev undertiden trukket i dem bagfra, og lagde de noget fra sig paa Sofaen i Stuen, blev det revet paa Gulvet. De havde altid været plaget af mærkeligt Spøgeri — men de talte ikke gerne om det.

Denne Ejendom, hvor bl. a. Korkvarefabrikant O. Nielsen og hans Hustru oparbejdede en god Korkvarefabrik inde i Gaarden, blev senere købt af Fabrikant C. C. Hansen, hvem det lykkedes, ogsaa indenfor de gamle Rammer, at starte en Fabriksvirksomhed af stort Omfang af Tøjklammer m. m. Denne Ejendom, som aldrig har været virkelig ombygget, og dens

Nabo, Nr. 13, staar for Tiden foran deres Endeligt og Nedbrydning. Der er næppe Tvivl om, at Hersegade Nr. 15 er en af Byens allerældst bevarede Ejendomme, Der findes endnu en stensat Brønd inde i selve Huset, og hele Bygningsmaaden viser langt tilbage i Tiden.

I Forhold til Gadelinien, som Gang paa Gang er blevet hævet, staar Bygningen med sit Fundament et godt Stykke nede i Jorden. I Hersegade er der fundet ikke mindre end tre Lag Stenbro under hinanden i en Dybde af $1\frac{1}{2}$ Meter, og dybere endnu har man ved Kloakgravning fundet store Kampesten, der laa i Plan som Brolægning. Overalt, særlig i Gadens sydlige og mellemste Del, har man de fleste Steder ved større Grundudgravninger haft

vanskeligt ved at finde fast Bund. Man har maattet kæmpe med sumpede og løse Jordlag, der sine Steder kunde tyde paa vaad Mosebund. Det er svært at finde ned til Leret.

Jo, vi skal langt tilbage i Byens Historie i Hersegade. Vejen ud og ind fra Syd for Bøndernes skrumplende Kærrer, for de stive Fjællevogne og al Slags Transport — indtil den moderne Jernbane endelig skar Forbindelsen over. Det skete dog først efter mange Aars Overvejelser. I 1856 blev Korsørsporet lagt, det forhindrede ikke Overkørselen til Køgevejen. Først ved Masnedsundsporets Tilkomst fandt man Øjeblikket inde til at flytte Overkørselsstedet hen til Fruegade.

Hjørnet af Algade og Hersegade. Nedrevet 1895.

Tømmerpladsen i Hersegade ca. 1900.

Overgang til Fods mellem to Svinglaager i Stakittet om Baneterrænet ud for Hersegade og ved Køgevej lukkede først endeligt omkring Aarhundredskiftet.

En Omtale af Hersegades Bebyggelse begynder vi ved Gadens østre Hjørne mod Algade. Her har fra Algade til Graabrødrestræde og et godt Stykke der hen ad gennem lange Tider ligget en samlet Ejendom, tidligere mod Gade og Stræde hegned af en solid Kampestensmur. Den kom i Slægten Frederiksens Eje i 1850'erne og er det endnu. Det fortrinligt beliggende Hjørnестed ud mod Algade omdannede Slagtermester Fritz Frederiksen i 1863 fra Beboelse til en af Byens første Slagterbutikker, og siden har der været Forretningslokale der. Den store Gaard med Slagteri, store og stadige Drifter og Transporter af levende Dyr, der efter lange Vandringer hvilede ud inde paa Gaardspladsen og senere blev drevet videre ind mod København eller op til Jernbanen, altid levende og travl Virksomhed og senere Fabrikdrift af Fedevarer i stor Stil, satte i en Aarrække Præg paa Livet i Gaden. Hjørne-Ejendommen, som den nu er, blev bygget 1895.

Det omtalte store Vænge Syd for Graabrødrestræde laa hen som Mark — nogle mindes den endnu benyttet af og til som Karusselplads — og som Tømmeroplagsplads for en af Byens daværende Storkøbmænd, Anders Borch paa Algade. Hans egne Lader — nu Højskolehjemmets Gaard — og Plads var for indskrænket for hans Virksomhed. Han havde overtaget Vænget efter Købmanden Søren Borch. Da endelig Bebyggelsen i 1860'erne begyndte at komme i Hersegade, blev det da ogsaa Anders Borch, der byggede de to første Ejendomme. Den for sin Tid store og rummelige Nr. 9, hvor hans Navnetræk staar i Jern i Muren — og den paafølgende Nr. 11. Tegningen til Nr. 9 var færdig allerede 1861, men Anders Borch kom ikke selv til at bo der. Byens Distriktslæge Ryge boede der først, senere, fra 1867, har den været Embedsbolig for Domkirkens Andenpræst. I Nr. 11 boede bl. a. Præsten ved Vor Frue og Sct. Jørgensbjerg J. G. A. V. Bang. Hans Hustru var en født Kornerup. Han var Præst ved Vor Frue fra 1866 til sin Død 1880.

Det aabne Borchske Vænge blev først senere helt bebygget. Restauratør N. C. Petersen, Hotel Frederiksstad — nu Promenaden, Hestetorvet — byggede to Ejendomme 1876 i Hersegade. Hjørnестedet Nr. 2, det gamle blev købt og nedrevet — og Hersegade Nr. 5, det sidste til Beboelseslejligheder. Begge tegnedes og opførtes af Murermeister Berg. Som man vil bemærke, er de ogsaa helt af samme Type. Først i 1890'erne opførtes Hersegade Nr. 3 af Sagfører N. C. P. Petersen, delvis indrettet til Roskilde Bank. Banken blev senere

Ejer af Bygningen og havde Lokaler her i 20 Aar indtil 1914. — Borchs Tømmeroplagsplads blev i 1876 til Tømmermester Hans Jacob Kornerups Tømmer- og Afbindingsplads, hvorover et stort Løvtræ skyggede med sin brede Krone ud mod Hersegade. Inde paa Pladsen laa en Beboelseslænge, gulkalket og hyggelig med sine Kviste, omgivet af Have. Først efter Aar 1900 blev den nuværende, store Beboelsesejendom, Hersegade 7, bygget op ud til Gadelinien af Tømmermester Lars Kristiansen. Det gamle Hus ligger endnu bagved i Gaarden. Først da var Hersegades østre Side bebygget.

Inde i Gaarden bag ved Nr. 11 har Odd-Fellowordenen i en Aarrække haft til Huse. Senere er Lokalerne taget i Brug af Dansk Arbejder-Loge. Over Nr. 13, som en Tidlang ejedes af Murermeister H. Ewers, og hvor en af Vognmandsgaardene ogsaa engang kunde findes, naar vi forbi den omtalte Nr. 15

til Hersegades eneste tilbageblevne og nuværende Vognmandsgaard, Hersegade 17. I Gadens Skoletid boede her en Rasmus Snedkers, der solgte Basser til Børnene, her boede ogsaa en Vognmand Andersen, senere en Købmand Omøe og fra 1878 Vognmand Johan Møller, hvis Søn J. C. Møller nu er Ejer og Indehaver af Roskilde Flytteforretning.

Nr. 19 var gennem mange Aar en Smedegaard, bl. a. for Smedemester Chr. Nielsen og for de to kendte

Brødre Kamm, hvoraf den ene var Grovsmed og den anden Kleinsmed. Ejendommen er i vor Tid stærkt ombygget og inde i Gaarden indrettet til mange Beboelser. Naboejendommen, to ældgamle Bygninger uden Baggrund, synes at synge paa deres sidste Vers i Tilværelsen. Det kan næppe være andet.

Nr. 21 var fra gammel Tid en stor, gammel Gaard med Tilliggende, bl. a. Mark helt op til Hestetorvet, der hvor nu Kirkegaarden ligger med Mur mod Jernbanegade. Her boede Vognmand Søren Lorentzen og efter ham hans Søn Niels Lorentzen endnu i 1860'erne. Paa Hjørnet, hvor før i Tiden Beværtningsstedet »Lygten« havde haft til Huse, begyndte den i Byens Handelsliv kendte O. V. Simonsen efter 1864 en Forretning, der senere i Samarbejde med hans Svoger, Købmand V. Dorff, blev en en gros Handel. De byggede Hersegade 24 paa Hjørnet af Grønnegade og flyttede derhen, hvor O. V. Simonsen tillige fungerede som kgl. Vejer og Maaler. Paa det gamle Hjørnестeds Plads, Hjørnet af Nr. 21, oprettedes ca. 1885 Roskilde Maskinfabrik. Den overtoges nogle Aar efter af de to Fabrikanter N. P. Nielsen og I. P. Olsen. Nu er Indehaverne af den store Virksomhed Fabrikanterne E. Andersen og V. Petersen.

Med denne Ejendom i Hersegades østre Side endte

Gammelt og nyt i Hersegade (1937). Til højre Nr. 15 og 17.

Gaden ud mod en Landevej og mod et ubebygget, uvejsomt Stræde af mange Navne, bl. a. Hundekær. Det blev siden til Jernbanegade. Bommen og Bomhuset, som laa omtrent her, forsvandt, og paa dets Plads byggede Møller Peder Brønniche det nuværende Hjørnестed, antagelig som »Aftægtsbolig«. Han Enke solgte det i hvert Fald nogle Aar efter til Dampskibsfører Grove, der førte Fjordbaaden »Horns Herred«. Ejendommen, som i meget minder om Gadens Nr. 11, har haft en lille Have, og ind til Gaarden findes endnu et bredt Trappeparti med Jerngelænder, der minder om bedre Tider. En Borch byggede de to større Ejendomme i Hersegade, to Brønnerichers ejede Hersegades Mølle det meste af et Aarhundrede, Navnene Kornerup og Lindhard — de gamle Roskilde Familienavne fra en bestemt Periode — ingen af dem manglede i Hersegade.

Bag Hjørnehuset hævede Hersegades Mølle sig højt over Tagene og beherskede hele Gadebilledet, saa langt den kunde ses for Gadens Middelalderkrumning. Mølleejendommen rakte en Lade- og Hestemøllebygning langs med Hersegade, men derefter strakte Marker bag et Stengærde sig Nord efter saa langt som til Grønnegade — og saa langt frem mod vor Tid, som Byens almindelige Udvikling tillod. Omkring 1890'erne gik der Hul i Stengærdet. Tømmermester H. J. Kornerup byggede Nr. 26, hvor Borgerskolens Inspektør, Pastor Michael Hertz, kom til at bo. Senere har Carlsberg-Depotet haft til Huse her. Nu er det en Privatbolig. Tømmermester Kornerup byggede ogsaa sidst i Halvfemserne Nr. 28, det høje, rummelige Beboelseshus, som først købtes af Pastor C. Sommerfeldt, der kom fra Rorup-Glim Præstekald. Endnu laa Brønnerichs Bygninger og spærrede for videre Bebyggelse. De faldt Stykke for Stykke. Tre dristige Mænd, af Folkevittigheden kaldt »Hellig tre Konger«, Andersen, Olsen og Nielsen, byggede Nr. 30 og 32, Hestemøllebygningen blev nedrevet og blev bl. a. til »Gungesminde« paa Køgevej, og da den over 100 Aar gamle Hersegades Mølle blev nedrevet for atter at opstaa

ude ved Veddelev i 1910, blev endelig Rækken af Beboelseshuse, det den er i Dag. Hyggeligt og smukt som et Stengærde om en Mark er Rækken ikke, den er præget af Tidssmag og Tilfældighed som den meste Bebyggelse i det hele taget. Men al Ære værd er de Bestræbelser, man overalt i Hersegade ved nyere saavel som ved gamle Bygninger gør sig for om muligt

dog blot nogenlunde at bevare en Stump af en fordums større Have, et stort gammelt Frugttræ eller et højt og kraftigt Løvtræ. Selv hvor Huse og Virksomheder har udryddet Haverne, hygger man sig med et Tremmelysthus i en Krog. Lidt hurtigvoksende Blomster-Espalier op ad Tremmerneer bedre end intet.

Fra Grønnegade til Algade i Gadens vestre Side møder man Fortiden, som i dens øverste østre Del. Indtil 1930, da Roskilde Dag-

blad opførte det nuværende Hjørnehus til Trykkeri og Beboelse, laa her en høj Tømmerlade og ved Siden af det lave, graa Hus med bred Kvist, Hersegade 20. Disse to Ejendomme hørte sammen indtil 1855. Ejeren af Hersegades Mølle omkring Aar 1800, Peder Rugaard, ejede ikke alene Markerne ved Grønnegade, som nævnt, men ogsaa Vænge, hvorpaa Roskilde Realskole nu ligger, omtrent ned til Læderstræde. Han gav dette Vænge til sin Søn, Lars Pedersen Rugaard. Huset Nr. 20 blev bygget og her boede Lars Pedersen som Jordbruger og Vognmand med Stalde i Huset ud til Gaden, Beboelse ind til Gaarden, til 1855. Hersegade 20 blev solgt til Kæmner P. Lassen

og her fandtes Byens Kæmnerkontor en Del Aar. Efter Købmandsenken Dorothea Brønniche var Ejendommen med en stor og smuk Baghave Privatbolig for Professor Jacob Kornerup, og hans Familie afhændede den først 1918 til Tømmerhandler E. Eriksen. Først i 1935 var denne Ejendoms Dage talte. Grosserer Chr. Stigaard lod den nedrive og opførte i Stedet en meget moderne Beboelses- og Bogtrykkeri-Ejendom. De gamle, skøre Mure maatte vige for Nutidens Cement og Staal, for store Vinduer og plane Flader. Den hæver sig nu over sin Nabo,

Hersegade Nr. 20 og nordpaa indtil 1930.

Nordvestlige Del af Hersegade ca. 1900.

Nr. 18, som, bygget paa Lars Pedersens Mark først i 1850'erne, ellers en Tidlang gjorde de andre Huse Rangen stridig med sin usædvanlige Højde. Det er bygget af en Banemester Schnede og har en umiskendelig Lighed med Roskilde Jernbanestation. Af dette Hus' fornemste Beboere maa nævnes Kammerherreinde Stemann og hendes Datter og Frk. Bluhme, en Søster til en af Klosterets Priorinder. De to smaa, gamle Frøkener var saa kendte Skikkelser paa deres Spadsereture gennem Gaderne, at adskillige mindes dem. Alderen havde ubarmhjertigt kroget begge, saadan at de hældede skraat ind mod hinanden. Frk. Stemann var bekendt for sin Voksdugspose, hvori hun paa Spadsereture medbragte Fødevarer og andre gode Ting, som hun uddelte til de fattige.

Naboejendommen Nr. 16 maa engang være opbygget med en første Sal. Bindingsværket i dens Gavl fortæller, at den har nogle Aar paa sin Bag lige som sin lille, lave Nabo. Nr. 14 er vel pudset op ud til Gadesiden og har faaet en stor Butiksrude, men det er kun et halvt Ansigt. Den skal ses inde fra Gaardsiden. Her hviler den endnu i sin høje Alderdom sine Bindingsværksmure paa Sylden af svære Sten.

For en Del Aar tilbage boede Snedkermester Michaelsen i dette Hus. Foran hans Dør holdt Bønderne, naar de kom for at afhente deres bestilte, snedkererede, sorte Kister. Ogsaa dette Ærinde til Bys blev skyllet ned med en Kaffetaar inde hos Familien før Hjemturen.

Om Hersegade 12 er det altid sagt i samme Aandedrag, at her boede Kancelliraad og Byskriver V. Glückstadt i en hyggelig Lejlighed paa første Sal og en Skomager Schmidt i Stuen. Schmidt var vistnok et lysende Eksempel paa, hvor paapasselig og holden en ellers dygtig Mand kan blive, naar han faar den rette, dygtige Kone ved sin Side. Og det fik han, fortælles der. I de seneste 33 Aar har Kbmd. H. P. Christensen drevet en solid Købmandsforretning der paa Stedet, en Forretning, som Postbud Carl Jørgensen og hans flittige Kone tidligere paabegyndte der som Viktualiehandel. Heller ikke dette Hus kan skjule sin Alder. Ind til Gaarden viser det sin Fortid i smaa Vinduer og Bindingsværk i Murene.

Det følgende Hus var »Aftægtsbolig« for Kbmd. P. Lindhard, efter at han havde afhændet Roskilde Bryggeriers Gaard paa Algade. Her paa første Sal begyndte hans Datter, Sophie Lindhard, i 1860'erne under meget smaa Forhold en Pigeskole, nærmest for Venners og Slægtens Børn. Den flyttede senere til eget Skolehus i Læderstræde, den nuværende Inspektørbolig for Roskilde Skolevæsen. Lindhard døde 1882. I det gamle Hus er der i vore Dage travl Virksomhed. Her bor en af Byens Kommissionærer mellem Roskilde og Hovedstaden, Kommissionær Fr. Rasmussen.

Paa Billedet af den vestlige Del af Hersegade vil man kunne finde Hjørnehuset Nr. 8, i sin Form og Skikkelse Typen paa en tidligere meget anvendt Bygemaade. Enetages Huse var det almindelige, men var der Kælder i Huset og sad Stuevinduerne højt, steg det i Graderne og blev mere forment. Saadan var Hjørneejendommen. Huset havde Hjørnebutik med høj Stentrappe til. Her boede en Slagter Neuendamm,

hvis raske Dreng skal have været livlige Naboer at have. Der blev slagtet inde i Gaarden til Læderstræde. Andre Ejere var Restauratør »Nielsen fra Trægaarden«, som ad to Gange havde Beværtning der, ogsaa Skrædermester Rohr har boet en Del Aar i Hjørnестedet. I 1903 blev Huset købt af Trikotagehandler Chr. Nielsen, der nedrev det og opbyggede den nuværende Hjørneejendom.

I Genboejendommen paa Læderstrædes nordre Hjørne boede »den rige Fru Madsen«. Hvorfra hun kom erindres næppe nu, der siges fra en større Gaard. Men saadan kaldtes hun. Hun boede herskabeligt, havde rummelig Spisesal og Køkken i den høje Kælder og »indvendig Jomfru« til sin egen Opvartning. Udenfor den hyggelige, høje Stuelejlighed sad Gaslygten paa Muren og kastede sit Skin ind i Stuerne. I 1895 kom Sadelmager P. Petersen fra Brørdrup til, og i hans Søn P. Gjevert Petersens Eje er Ejendommen endnu. Der begyndtes med Værksted og Udsalg i den høje, panelerede Kælderetage, hvortil det i mange Aar var en Selvfølge, at Kunderne bevægede sig ned ad Stentrappen. Senere gik man op ad Stentrappen til Udsalget i den høje Stue. Nu gaar man her som i andre moderne Butikker lige ind fra Gaden — ingen bevæger sig gerne hverken op eller ned. Huset er meget ombygget, tilsyneladende er der ikke meget tilbage af den rige Fru Madsens Stuehus.

Hersegade 4 er en Del af Roskilde Banks Ejendom ud til Algade og Læderstræde. Den har hørt til denne Ejendom siden 1763. I Stueetagen har der været Bageri, Udsalg og Beboelse gennem en lang Aarrække. Indtil ca. 1860 fandtes Fru og Frkn. Nohrs noget primitive Pigeinstitut her paa Førstesalen. Det bestod gennem ca. 40 Aar.

Denne Ejendom skal, for at bedømmes rigtigt, ses inde fra Gaardsiden. Interiøret, Forbindelsen med de andre gamle Ejendomme er meget ejendommelig, stærkt sammenbygget og malerisk. I Dag rummer Stueetagen Kontor for Roskilde Social-Demokrat og Butikker, dem, der iøvrigt som Helhed kun er faa af i Hersegade.

Den sidste Ejendom inden Algade, Hersegade 2, der nu ejes af Grosserer Ejler Petersen, hvis Bedstefader byggede den, skal til Slut nævnes alene for sit i Dag enestaaende Gaardinteriør paa den smalle Gaardsplads. Fra en eneste Vildvinsstamme snor et mægtigt Fletværk af Grene med overdaadigt lange Skud og Udløbere sig og dækker Gaarden med et Løvtæg af næsten tropisk Fylde. Vinen er i sin Vækst noget af et Fænomen, saa meget mere som dens Aandehul gennem fri Jord er meget ringe. Hele Gaardspladsen er cementeret og lader ikke noget Regnvand sive ned. Hvor faar den sin grønne Frodighed fra?

Plantens yppige Vækst staar som et Symbol paa alt levendes Kaar. Fra dybe nærende Kilder i Fortid og Undergrund faar vi Kraft til Væksten af i Dag. Selv en nøgtern, kortfattet Gennemgang af en Bygade og dens Beboeres Liv gennem Tiden kan stille os Ansigt til Ansigt med denne Kendsgerning og vise os den Forbindelse med Fortiden, som ikke kan brydes.